ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 73, Temmuz 2018, s. 252-259

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
04.06.2018

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
21.07.2018

Dr. Öğr. Üyesi Tolga KABAŞ
Çukurova Üniversitesi, İİBF, Iktisat Bölümü
tkabas@cu.edu.tr

İKTİSAT SOSYOLOJİSİ: İKTİSAT İLE SOSYOLOJİ ARASINDAKİ KÖPRÜ

Öz

Ekonomi bilimi ile sosyoloji arasındaki bölünmeyi azaltan ve iki disiplini birbirine yakınlaştıran bir alt disiplin olarak iktisat sosyolojisinin önemli bir fonksiyonu bulunmaktadır. İktisat sosyolojisi iki sosyal bilim dalı arasında bir köprü görevi taşımaktadır. Ekonomi ve toplumla ilgili yapılan önemli araştırmalar iktisat sosyolojisinde büyük ilerlemelere yol açmıştır. Çoğu iktisatçı iktisat sosyolojisini ekonomi biliminin bir alt disiplini olarak görürken, diğer taraftan bir çok sosyolog da iktisat sosyolojisini sosyolojinin bir alt disiplini olarak kabul etmektedir.Ekonomi bilimiyle sosyoloji arasında bir köprü kurulmasının gerekli olduğu çoğu araştırmacı tarafından kabul edilmektedir. Ekonomi ve sosyoloji arasında yardımlaşmaya ve tamamlayıcılık ilişkisine ihtiyaç bulunurken, iki disiplin arasında rekabet ve ikame ilişkisine ise ihtiyaç yoktur. Çünkü, ekonomik analizlerin sosyolojik perspektifle desteklenmesi gerekmektedir. Hatta, bazı öncü Neoklasik iktisatçılar bile ekonomik olguların sosyoloji kullanılmadan incelenemeyeceğini belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Ekonomi Bilimi, Neoklasik Teori, Homoeconomicus, Sosyoloji

ECONOMIC SOCIOLOGY: THE BRIDGE BETWEEN ECONOMICS AND SOCIOLOGY

Abstract

Economic sociology has an important role to close the division between Economics and Sociology. Economic sociology has a special function like a bridge between two social sciences. The important researches which highlights Economy and Society cause big improvements in the field of economic sociology. Many economists see economic sociology as a sub discipline of economics. Similarly, many sociologists see economic sociology as a sub discipline of sociology. Today many researchers accepted that there should be a bridge between Economics and Sociology. Besides, there should be solidarity and complementarity, not competition and substitution between two social sciences. Because, economic analyses should be supported by sociological perpectives. Even some major Neoclassical economists stated that without sociology, economic events can not be analysed.

Keywords: Economics Science, Neoclassical Theory, Homoeconomicus, Sociology

1. GİRİŞ

Ekonomi bilimi ve sosyolojinin ortaya çıkışından beri iki disiplin arasında teorik ve metodolojik olarak ayrılma eğilimi bulunmaktadır. Bu ayrılma veya farklılaşma Adam Smith'in sosyolojinin öncü eseri olarak kabul edilen "Ahlaki Duygular Kuramı" ile ekonomi bilimine tekabül ettiği düşünülen eseri "Ulusların Zenginliği"ne kadar uzanmaktadır. Sosyoloji biliminin kurucusu olan Auguste Comte ekonomi biliminin sosyolojinin bünyesinde farklı bir alan olduğunu düşünerek bu yaklaşımı doğrulamıştır. Bu görüş toplumun parçalara bölünerek bilimsel olarak incelenmesinin mümkün olmadığı görüşüne dayanmaktadır. Çoğu sosyolog, Alman ve Avusturya Okuluna mensup iktisatçılar Comte'un bu görüşünün takipçisi olmuşlardır. Dolayısıyla, ekonomi teorisini kapsayıcı bir sosyolojik çerçeve veya bağlam içine yerleştirmeye çalışmışlardır.

Ekonomi bilimi ile sosyoloji arasındaki bölünmeyi azaltan ve iki disiplini birbirine yakınlaştıran bir alt disiplin olarak iktisat sosyolojisinin önemli bir fonksiyonu bulunmaktadır. İktisat sosyolojisi iki sosyal bilim dalı arasında bir köprü görevi taşımaktadır. Çoğu iktisatçı iktisat sosyolojisini ekonomi biliminin bir alt disiplini olarak görürken, diğer taraftan bir çok sosyolog da iktisat sosyolojisini sosyolojinin bir alt disiplini olarak kabul etmektedir. Ekonomi ve toplumla ilgili yapılan önemli araştırmalar iktisat sosyolojisinde büyük ilerlemelere yol açmıştır. Böylece, iktisat sosyolojisinin sosyolojinin ve ekonomi biliminin meşru bir alt dalı olarak kabul edilmesine yol açmıştır.

Günümüzde ekonomi bilimi ile sosyoloji arasındaki bölünme devam etmektedir. Son yıllarda ortaya çıkan yeni akımlar bu bölünmeyi arttırmaktadır. Örneğin ekonomik emperyalizm sonucunda rasyonel seçim teorisinin tüm sosyal hayata uygulanması bu bölünmeyi daha da ağırlaştırmıştır. Çoğu sosyolog bu akımları ve girişimleri ekonomik emperyalizmin bir uzantısı olarak görmekte ve disiplinlerini bu etkilerden korumak için savunma faaliyetlerini arttırmaktadırlar. Böylece, disiplinlerini daha da ekonomi biliminin etkilerinden ve emperyalizminden uzak-

laştırmaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla, çoğu araştırmacının büyük ümitler bağladığı rasyonel seçim teorisi ekonomi bilimi ve sosyoloji arasındaki bağı kuramamıştır.

Ekonomi bilimiyle sosyoloji arasında bir köprü kurulmasının gerekli olduğu çoğu araştırmacı tarafından kabul edilmektedir. Ekonomi ve sosyoloji arasında yardımlaşmaya ve tamamlayıcılık ilişkisine ihtiyaç bulunurken, iki disiplin arasında rekabet ve ikame ilişkisine ise ihtiyaç görülmemektedir. Çünkü, ekonomik analizlerin sosyolojik perspektifle desteklenmesi gerekmektedir. Hatta, bazı öncü Neoklasik iktisatçılar bile ekonomik olguların sosyoloji kullanılmadan incelenemeyeceğini belirtmişlerdir. Çünkü sosyoloji ile karmaşık bir sosyal olgunun bir çok unsuru araştırılabilir. Bu çalışmada, iktisat ile sosyoloji arasındaki ilişki ve bu ilişkinin kurulmasında önemli bir görev üstlenen iktisat sosyolojisi kısaca anlatılacaktır.

2. İKTİSAT İLE SOSYOLOJİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Modern ekonomi biliminin yükselişi Neoklasik iktisadın yükselişiyle yakından bağlantılıdır. Neoklasik iktisadın temelinde marjinal fayda teorisi bulunur. 19. yüzyıldan itibaren öncü iktisatçılar her zaman ve her yerde geçerli, yani evrensel olan bir teorik ekonomi bilimi oluşturmaya çalışmışlardır. Doğa bilimciler gibi ekonomi biliminin prosedürleriyle ekonomilerin gerçekleriyle ilgili genel yasalara ve ilkelere ulaşmaya çalışmışlardır (Bögenhold,2010:1568). Ancak, ekonomik argümanların modern kapitalist ekonomilere uygulanabilmesi için, formüle edilmiş iktisadi ilişkilerin/modellerin soyut ve genel olması gerekmektedir. Soyut ve matematiksel olarak formüle edilmiş iktisadi ilişkiler/modeller, zamandan ve mekandan bağımsız olarak, tüm modern kapitalist ekonomilere uygulanabilecektir. Dolayısıyla, ekonomi biliminde benimsenen soyutlama yöntemi ile matematik kullanımı arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Neoklasik iktisadın yükselişi sonucunda iktisatçılar arasında matematik kullanımı daha da artmış ve iktisadi ifadelerin tüm kapitalist ekonomiler için formalleştirilmesi/genelleştirilmesi başarılmıştır. Ekonomi biliminin matematikselleşmesi Jevons tarafından şöyle ifade edilmiştir " Eğer ekonomi bilimi bir bilim olacaksa, bu ancak matematiksel bir bilim dalı olmasıyla mümkün olacaktır" (Bögenhold,2010: 1569).

Ekonomi bilimi 20. yüzyıl içerisinde tamamıyla soyut bir bilim dalına dönüşmüş, iktisadi hayatın karmaşıklığını matematiksel formüllerle ifade etmeye çalışmıştır. Bu şekilde tüm ekonomiler için geçerli evrensel ifadelere veya kanunlara ulaşılmıştır. Alman Tarihçi Okulu ve Eski Kurumsal Okul bu gelişmelere karşı çıksa da yöntemler savaşını kaybetmişler ve Heterodoks iktisadın düşüncelerine dönüşmüşlerdir. Özellikle 20. yüzyılın ilk yarısında Kurumsalcılar çok etkili olmuşlar, ancak 1930-40'larda etkilerini kaybetmişler ve Neoklasik iktisat ana akım iktisat haline dönüşmüştür(Bögenhold,2010:1570). Son 100-150 yıl içerisinde ekonomi bilimi gelişerek tanınmış ve itibarlı bir sosyal bilim dalına dönüşmeyi başarmıştır. Ekonomi bilimi müfredatı, dereceleri, akademik toplulukları, üniversite bölümleri, akademik dergileri ve yayınlarıyla profesyonel bir sisteme dönüşmüştür. Bu arada komşu disiplinlerle sınırları da belirlenmiştir(Bögenhold,2010:1568).

Neoklasik iktisatçılar tarafından ortaya atılan homoeconomicus karakterinin ise tüm zamanlara ve tüm toplumlara uygun olduğu varsayılmıştır. Ancak, homoeconomicus cinsiyeti, yaşı, ailesi, geçmişi olmayan bir karikatüre benzemektedir. Max Weber iktisatçıların gerçekçi olmayan bu insan karakteriyle iktisadi modellerin geçerliliğini sağlayan, matematiksel olarak ideal bir insan karakteri ortaya koyduklarını ileri sürmüştür (Bögenhold,2010:1573).

Ekonomik olguların rasyonel ve kantitatif doğasından dolayı Neoklasik iktisatçılar matematiksel ekonomiyi savunmuşlardır. Ancak, Pareto gibi bazı Neoklasik iktisatçılar sosyolojinin araştırma alanında bulunun rasyonel olmayan unsurlardan dolayı sosyoloji için matematiksel sosyolojinin uygun olmadığını ileri sürmüştür. Sosyolojinin kurucusu olan Comte'a göre de matematiksel metodlar sosyolojiye uygun değildir(Zafirovski,1999:586).

Neoklasik teorinin hızlı bir şekilde yükselişi sonucunda günümüzde ekonomik emperyalizm oldukça yaygın bir hale gelmiştir. Ekonomik emperyalizm ile sosyolojiyi ekonomi biliminin bir parçası olarak görmek epistemolojik olarak yanlıştır. Çünkü, ortodoks ekonomi teorisinin metodolojik ve entellektüel sığlığı bu yaklaşımı imkansız kılmaktadır. Ekonomik emperyalizm olarak bilinen bu yaklaşıma göre tüm toplumlar ekonomilerden ibarettir, tüm insan davranışı rasyonel seçim teorisi veya fayda maksimizasyonu kuralı ile açıklanabilir (Zafirovski,1999:588). Bu yaklaşımın epistemolojik izlenimlerine göre tüm sosyal bilimler ise ekonomi biliminin veya ekonomik yaklaşımın bir parçası olarak kabul edilir. Ancak, günümüzde çoğu iktisatçı ekonominin toplumdan soyutlanarak modellenmesinin kör ve akıllı olmayan bir yaklaşım olduğunun farkındadır. Ekonomi biliminin matematiksel (sosyal) fizik olarak kabul edilmesi, mikro düzeyde rasyonel seçim teorisi, makro düzeyde rasyonel beklentiler varsayımları üzerine kurulu olması gerçek dışı bir yaklaşıma yol açmaktadır (Zafirovski,1999:589).

Halbuki ekonomi biliminin daha genel bir sosyal bilim dalının bir parçası olarak kabul edilmesi bazı öncü iktisatçılar tarafından da kabul edilmiştir. Neoklasik iktisatçılardan ziyade Avusturyalı ve Alman iktisatçılar ekonomik olguların teorisinin oluşturulması için sosyolojiye ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir. Ekonomik değer yalnızca ekonomi bilimi için değil, iktisat sosyolojisi için de önemli bir araştırma alanı olmalıdır. Çünkü, iktisat sosyolojisi yaklaşımına göre ekonomik değerlerin veya piyasa fiyatlarının sosyal ilişkilerden türediği yani sosyal olgular olduğu düşünülür. Bu yaklaşıma göre fiyatlama süreci toplumun üyelerinin piyasalara katılımıyla ve piyasadaki karşılıklı etkileşimleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Piyasalar fiyat belirleme mekanizması olarak olağanüstü bir sosyal düzeni temsil etmektedir (Zafirovski,1999:589-590).

Avusturyalı ve Weber gibi Alman iktisatçılar ekonomi bilimini "sosyal ekonomi" olarak tanımlamışlardır. İktisat sosyolojisinin ana kaynağı da Alman Tarihçi Okuludur. İktisat sosyolojisi ise ekonomi teorisinin ihtiyaç duyduğu sosyolojik çerçevenin veya bağlamın sağlanması gibi bir fonksiyon üstlenerek ekonomi bilimiyle sosyoloji arasında bağı kurmaktadır. Dolayısıyla, öncü Avusturyalı ve Alman iktisatçılara göre ekonomi bilimi sosyolojinin bir dalı olarak kabul edilmiştir. I. Dünya Savaşı yılları öncesinde ve hemen sonrasında Avusturyalı iktisatçılar ve Weber gibi Alman iktisatçılar tarafından ekonomi bilimi ve sosyoloji arasında ayrım yapılmamaktaydı. Hatta, iki sosyal bilim dalı birbirinin tamamlayıcısı olarak kabul edilmekteydi(Zafirovski,1999:590).

3. İKTİSAT SOSYOLOJİSİ

Ekonomi bilimi ile sosyoloji arasındaki bölünmeyi azaltan ve iki disiplini birbirine yakınlaştıran bir alt disiplin olarak iktisat sosyolojisinin önemli bir fonksiyonu bulunmaktadır. İktisat sosyolojisi iki sosyal bilim dalı arasında bir köprü görevi taşımaktadır. Çoğu iktisatçı iktisat sosyolojisini ekonomi biliminin bir alt disiplini olarak görürken, diğer taraftan bir çok sosyolog da iktisat sosyolojisini sosyolojinin bir alt disiplini olarak kabul etmektedir (Zafirovski,1999:585).

Ekonomi bilimiyle sosyoloji arasında bir köprü kurulmasının gerekli olduğu çoğu araştırmacı tarafından kabul edilmektedir. Ekonomi ve sosyoloji arasında yardımlaşmaya ve tamamlayıcılık ilişkisine ihtiyaç bulunurken, iki disiplin arasında rekabet ve ikame ilişkisine ise ihtiyaç yoktur. Çünkü, ekonomik analizlerin sosyolojik perspektifle desteklenmesi gerekmektedir. Hatta, bazı öncü Neoklasik iktisatçılar bile ekonomik olguların sosyoloji kullanılmadan incelenemeyeceğini belirtmişlerdir. Çünkü sosyoloji ile karmaşık bir sosyal olgunun bir çok unsuru araştırılabilir(Zafirovski,1999:585).

Ancak, ekonomik yaklaşım ve rasyonel seçim teorisi insanların az sosyal yoğunlukta yaşadıklarını kabul ederek, toplumu göründüğünden daha bireyci olarak kavramsallaştırmaktadır. Toplumun bireylerin toplamından ibaret olduğunu, yani atomize olduğunu varsaymaktadır (Zafirovski,1999:613). İktisat sosyolojisi ekonominin sosyal olarak entegrasyonunu savunurken, rasyonel seçim teorisi ekonomiyi sosyal unsurlardan soyutlayarak toplum gibi göstermekte ve genelleştirmektedir (Zafirovski,1999:614). İktisat sosyolojisi yaklaşımına göre iktisadi değişkenler sosyolojik unsurlarken, iktisadi yaklaşıma veya rasyonel seçim teorisinin yaklaşımına göre sosyal olgular ekonomik değişkenlerdir. Dolayısıyla, ikinci yaklaşımın iktisat sosyolojisi tarafından kabul edilmesi iktisat sosyolojisini rasyonel seçim teorisinin bir parçası haline getirecektir, bu da mümkün görünmemektedir (Zafirovski,1999: 610).

Günümüzde ekonomik teori açısından iktisat sosyolojisinin fonksiyonu veya önemi ihmal edimektedir. Modern iktisatçılar iktisat sosyolojisini marjinal bir disiplin olarak kabul ederek ve ikinci plana iterek sosyolojik unsurları içermeyen ekonomik analizler yapmaktadırlar. İktisat sosyolojisi yaklaşımına göre ekonomiler toplumun bir parçası olarak kabul edilmektedir. Ekonomik yaklaşıma göre ise ekonomiler toplumdan bağımsız ve ayrı bir alan olarak düşünülmektedir(Zafirovski,1999:599).

Ayrıca, ekonomik yaklaşım rasyonel davranışa çok büyük önem verirken, kültürü ihmal etmektedir. Kültür iktisadi davranışları ve organizasyonları (devletler, piyasalar, firmalar gibi) etkileyen önemli bir faktördür. Örneğin, Max Weber'e göre kapitalizm Kuzey Avrupa'da kültürden, yani "Protestan Ahlakın" dan doğmuştur. Max Weber'e göre Protestanların rasyonel inanç sistemi kapitalizmin Avrupa'da gelişmesini sağlayan önemli bir faktör olmuştur. Benzer şekilde, bir çok gelişmiş ülkede siyasi kültürün devletin ekonomideki rolünün belirlenmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Örneğin, Avrupa'da bir çok ülkedeki siyasi kültüre göre devletin ekonomiye müdahale etmesi ve toplumu piyasaların olumsuz etkilerinden koruması beklenir. ABD'deki siyasi kültüre göre ise devletin piyasalara müdahalesinin olumsuz etkileri olduğu düşünülür. Aynı zamanda, Amerikalılara göre devletin ekonomiye müdahalesi özgürlüklerin kısıtlanmasına ve otoriterleşmeye yol açar(Hass,2007:14).

Günümüzde iktisat sosyolojsi disiplini altında çalışan araştırmacılar iktisatçıların bir kara kutu olarak gördüğü firmalar gibi organizasyonların daha iyi anlaşılması için teoriler bulmaya çalışmaktadırlar. İktisat sosyolojisi ekonomi ve toplumun daha iyi anlaşılması için devletler, piyasalar, firmalar gibi organizasyonları kapsayan bir yaklaşım benimsemektedir. Piyasa sistemi içerisinde üreticiler (satıcılar) ile tüketiciler (alıcılar) arasındaki çift yönlü dinamik ilişki veya bilgi akışı iktisat sosyolojisinin temel araştırma alanları arasında kabul edilmektedir(Carruthers ve Uzzi, 2000:486-487).

Günümüzde, sosyal ve ekonomik hayatın yapılanmasını büyük ölçüde piyasalar belirlemektedir. Bu yüzden, iktisat sosyolojisi yaklaşımına göre piyasaların mantığının öğrenilmesi büyük önem taşımaktadır. 20. yüzyılda iktisat sosyolojisi benimsediği "ağ yaklaşımı" ve "orga-

nizasyon yaklaşımı" gibi yaklaşımları ile bu konuda önderlik yapmıştır. Bu temel üzerinde, 21. yüzyıl içerisinde de iktisat sosyolojisinin teorik ve ampirik çalışmalarla piyasaların farklı bir şekilde anlaşılmasında önemli bir rol üstleneceği beklenmektedir (Carruthers ve Uzzi, 2000: 492).

Gibbons (2005), iktisat sosyolojisindeki araştırmacıların iktisat literatüründe olan bağımsız ve bağımlı değişkenleri çalışmasının iki disiplin arasındaki iletişimin gelişmesini, ekonomi ve toplumun daha iyi anlaşılmasını sağlayacağını belirtmektedir. Örneğin, iktisat sosyolojisindeki araştırmacıların yaptığı işgücü piyasalarıyla veya organizasyonlarla ilgili araştırmaları incelendiğinde, bu araştırmaların iktisatçıların bu konuda yeni bağımsız ve bağımlı değişkenler olduğunu fark etmelerini sağladığını ifade etmektedir. Gibbons, bu alanlarda da iktisatçıların araştırma yapabileceğini ve yeni açıklamalar getirebileceğini düşünmektedir. Gibbons iktisat sosyolojisi alanında yapılan çalışmaları diğer iktisatçılar gibi yararlı bulduğunu ve iki bilim dalı arasındaki diyaloğu arttıracağını anlatmaktadır. Günümüzde, iktisadi ve sosyolojik açıklamaları birleştirmek için de fırsatlar artmaktadır(Gibbons, 2005:6).

4. NEOLİBERALİZME KARŞI ÜÇÜNCÜ YOL

Günümüzde Neoliberalizme karşı güçlü bir alternatif olarak "Üçüncü Yol" doktrini bulunmaktadır. Neoliberalizm Neoklasik iktisadın özel bir formudur ve Amerikalı iktisatçılar tarafından bir akademik model haline getirilmiştir. 1980'lerin başlarından beri tüm dünyada etkili olan Neoliberalizm ekonomik emperyalizmin bir uzantısı olarak kabul edilmektedir. "Üçüncü Yol" doktrini ise Anthony Giddens tarafından Neoliberalizme, yani ekonomik emperyalizme karşı geliştirilmiştir. "Üçüncü Yol" bir taraftan Amerikan Kapitalizmine (Neoliberalizme) diğer taraftan Sovyet Kommünizmine alternatif olarak doğmuştur. Üçüncü Yolun bir diğer adı ise sosyal demokrasidir. Tony Blair döneminde İngiltere toplumu da "Üçüncü Yol"culuğu benimsemiştir(Hira,2018:355-356).

Anthony Giddens üçüncü yolun eşitsizliklerin azaltılması, sosyal adaletin sağlanması, toplumsal işbirliğinin geliştirilmesi ve zayıf olanın korunması gibi değerlere sahip olduğunu ifade etmektedir. Üçüncü yol kapsamında devletin görevleri makroekonomik istikrarı sağlamak, eğitim, sağlık ve altyapı yatırımlarını yapmak, eşitsizliklerin önüne geçmek, bireylerin kendilerini gerçekleştirme fırsatlarını yaratmaktır. Giddens, iyi bir toplum düzenine ulaşılması için devlet, piyasalar ve sivil toplum arasında düzgün bir denge kurulması gerektiğini belirtmiştir(Hira,2018:359).

Günümüzde Kıta Avrupası ülkeleri "Üçüncü Yol" doktrinini izleyerek Amerikan Kapitalizminden ve Neoliberalizmden daha insani olan bir kapitalizm modelini uygulamaktadırlar. Neoklasik iktisat düşüncesinden oluşturulmuş olan Neoliberalizme göre ekonomik hayat sosyal ve kültürel olarak gömülü değildir. Neoliberal yaklaşıma göre ekonomiler toplumun bir parçası olarak kabul edilmez ve toplumdan soyutlanarak incelenir. Hatta, sosyal faktörlerin piyasaları işleyişini bozduğu düşünülür. Dolayısıyla, Kıta Avrupası ülkeleri toplumlarını piyasaların olumsuz etkilerinden koruyabilmek için ekonomik emperyalizmin bir uzantısı olan Neoliberal politikalardan uzak durmaktadırlar.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Modern ekonomi düşüncesinin iktisadi olayları yalnızca kar maksimizasyonu, fayda, kar-maliyet hesaplaması gibi araçlar kullanarak incelemesi sığ bir yaklaşımdır. Neoklasik ekonomi teorisi iktisadi problemlerin çözümlerini atomistik, asosyal, hedonistik ve egoist bir hayali

karakter olan homo-economicus ile çözmeye çalışmaktadır. Batı'nın ekonomik yaklaşımı, modernleşme-rasyonelleşme süreci toplum ve doğa üzerinde egemenlik kurmayı sağlayacak şekilde gerçekleşmiştir. Batı'nın ekonomi düşüncesinin, modernleşme tecrübesi ve hakikat anlayışının evrensel olduğu iddia edilse de, dünyada bir çok medeniyete ait hakikat anlayışları veya rasyonelliğin olduğu da bilinmektedir. Batı'nın ekonomi düşüncesi ve modernleşme süreci aşırı bireyciliğin ve bencilliğin üzerine kurulu bir ekonomi/toplum modeliyle etkisine aldığı toplumlarda büyük sarsıntılara yol açmıştır. Aşırı bireyci, tüketime dayalı toplumlarda madde ile mana arasındaki makasın açıldığı, bunun da toplumları çözülmeye götürdüğü görülmektedir. Dünyayı uçuruma sürükleyen Batı'nın hakikat anlayışının yanlış yanlarının da olabileceği, mutlak bir gerçek olmadığı ve dünyada başka hakikatlerin de olabileceği görülmüştür. Bu yüzden, dünyada farklı medeniyetlere ait hakikat anlayışlarının veya rasyonelliğinin tarihsel gelişme içerisinde yer almasına müsaade edilmesi gerekmektedir (Poggi,2006:53-55).

Weber'e göre Batı'da modernleşme ve kapitalizmle başlayan rasyonelleşme süreci kaçınılmaz bir gelişmedir ve kendi yolunu takip edecektir. Batı'nın modernleşme sürecinde başlayan rasyonelleşme, insanoğlunun içine girdiği ve hiçbir zaman dışına çıkamayacağı bir demir kafes gibidir(Weber,2014:261). Batı medeniyeti madde-mana dengesini kuramamıştır. Bu yüzden, etkisine aldığı bütün ülkelerde sosyal sarsıntılara yol açmıştır. Protestanlar çok çalıştıklarında, tutumlu davrandıklarında ve kazandıklarını tekrar yatırıma dönüştürdüğünde Cennete gideceklerine inanmaktaydılar. Ancak, günümüzde Batılı ülkelerde Protestanların erdemlerinin hangisi yaşamaktadır ve Batılılar Protestanlar gibi düşündüğü için mi çok çalışmaktadır. Çağımızın ünlü düşünürlerinden Fukuyama modern toplumlarda insana güzel ahlak ve diğergamlık öğretilmesinin oldukça önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu yapılmadığı takdirde insanoğlunun sonunun geleceği bir çok kişi tarafından da söylenmektedir. Zengin toplumların ve insanların yardımsever, paylaşımcı veya diğergam olmaları insanoğlunun geleceğini etkileyecek öneme sahiptir(Şimşek,2013:156).

Doğu medeniyetinin lideri olmak için mücadele eden Müslüman ülkelerin ekonomi düşüncesi, ekonomik bireyciliğin üzerine kurulu ekonomi/toplum modeline sahip Batılı ülkelerin ekonomi düşüncesinden farklıdır. Müslüman ülkelerin ve İslam medeniyetinin temelleri sosyal adaleti temsil eden Tevhid düşüncesi üzerine kuruludur. Dolayısıyla, İslam dininin Tevhid odaklı ekonomi düşüncesine göre, mal, mülk ve servet sosyaldır, yani topluma aittir, ancak nihai olarak da hepsi Tanrı'ya aittir. Doğulu medeniyet olarak İslam medeniyeti özel mülkiyetle sosyal adaleti birleştiren ekonomi/toplum modelini ideal bir model olarak savunmaktadır. Müslüman ülkelere liderlik ve kılavuzluk yapan Türkiye'nin, önümüzdeki yıllarda Japonya gibi madde-mana dengesini kurarak, Doğu medeniyetinin öncü ülkesi olacağı tahmin edilmektedir. Türk toplumu hızlı bir şekilde zenginleşirken ekonomik bağımsızlığını da kazanacaktır. Bu arada, Türk toplumunun madde-mana dengesini başarılı bir şekilde kurması milli ruhunu yeniden kazanmasına yol açacaktır.

Özel mülkiyet, zenginlik ve servet, İslam medeniyeti açısından uzak durulması gereken bir şey değildir. İslam'ın mal, servet ve özel mülkiyet konusunda uzak durulmasını istediği şey, savurganlık, servet edinmeyi yegane hedef edinme, servet biriktirme, mala karşı aşırı hırs gösterme gibi İslam ahlakına uymayan davranışlardır. İslam, zenginlik ve servet kaynaklarının serbest ve herkesin kullanımına açık olmasını istemektedir. Ayrıca Kur'ân'a göre bir insan, bu dünya hayatına huzur, ahenk ve güç veren bütün nimetlerden yararlanabilir. Ancak bu faydalanma daima ilahi iradeye, yani Tevhid ilkesine uygun olmalıdır (Soylu,2018: 226). Bu ilahi iradeyi tam olarak yansıtan Kur'an ayetleri, servetlerin üst üste yığılmasını, ekonomik dolaşım-

dan uzak tutulmasını ve dengesiz bir şekilde dağılımını engellemeyi amaç edinir. Buradan hareketle Kur'an, toplumun her kesiminin zenginlik ve servetten dengeli ve adaletli bir şekilde yararlanması gerektiği şeklinde özetlenecek bir ahlak prensibi, yani sosyal adalet prensibi ortaya koymuştur(Soylu,2018: 227).

Günümüzde modern iktisatçılar geleneksel alanlarını terk ederek boşta kalan yerleri tedricen heterodoks iktisadın bünyesinde bulunan düşüncelere, tarihe, psikolojiye ve sosyolojiye bırakmaktadır. Buna rağmen ekonomi bölümlerindeki araştırmacılar disiplinlerindeki yeni gelişmeleri takip etmemekte, geleneksel soyut modellerinin ekonometri programlarıyla hesaplamasını sürdürmektedirler(Bögenhold,2010:1585). Günümüzde ekonomi bilimiyle sosyoloji arasında bir köprü kurulmasının gerekli olduğu çoğu araştırmacı tarafından kabul edilmektedir. Ekonomi ve sosyoloji arasında yardımlaşmaya ve tamamlayıcılık ilişkisine ihtiyaç bulunurken, iki disiplin arasında rekabet ve ikame ilişkisine ise ihtiyaç yoktur. Çünkü, ekonomik analizlerin sosyolojik perspektifle desteklenmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Bögenhold, Dieter (2010), "From Heterodoxy to Orthodoxy and Vice Versa: Economics and Social Sciences in the Division of Academic Work", American Journal of Economics and Sociology, Vol. 69, No.5

Carruthers, Bruce G. ve Uzzi, Brian (2000), "Economic Sociology in the New Millenium", Contemporary Sociology, Vol. 29, No. 3, s. 486-494.

Hass, Jeff (2007), Economic Sociology: An Introduction, Routledge.

Hira, Kortay (2018), Orta Yol: Üçüncü Yol'dan Orta Yol'a, Phoenix Yayınevi

Gibbons, Robert (2005), "What is Economic Sociology and Should any Economist Care?", Journal of Economic Perspectives, Vol. 19, No. 1 , s. 3-7.

Poggi, Gianfranco (2006), Weber: A Short Introduction, Polity Press.

Soylu, Ali (2018), "Kur'an'a Göre Servet Dağılımı", The Journal of Academic Social Science (ASOS Journal), Sayı:69, s. 225-245.

Şimşek, Osman (2013), Yeni Ahlak Toplumu İnşası, Gazi Kitapevi.

Weber, Max (2014), Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhunu, [Çeviri:Mehmet Ökten], Tutku Yayınevi.

Zafirovski, Milan (1999),"Economic Sociology in Retrospect and Prospect", American Journal of Economics and Sociology, Vol. 58.